

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

De iustitia et iure - Cod. Ettenheim-Münster 197

Bach, Iacobus

[S.l.], 1636

Sectio IV.

[urn:nbn:de:bsz:31-117148](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-117148)

neg. e. pro parte illa valetudinis praeterita aliquid dari potest, nam, ut supra vidimus, bona corporis non possunt alio genere bonorum compensari.

Quaeritur: poterit saltem restitui pro infamia praeterita in eodem genere fama arguendo tantam in bona fama quantum abimatur iactura praeterita. Res neg. ad hoc obligare iustitiam, quia illud quod arguetur bona existimationis non est illa fama perita, sed alia fama de alia excellentia diversa, quae de se non est apta ad compensandum pro alia fama, nam qui infamavit Petrum de adulterio v.g. non satisfacit commendando eius doctrinam vel prudentiam, neg. ad hoc tenetur etiam si non possit aliter tollere infamiam adulterii, quia nempe Petrus per istam eandem famam non censetur habere formaliter vel aequivalenter priorem famam, in alijs quidem rebus qui abstulit v.g. triticum debet restituere saltem pecuniam vel oleum, quia pecunia vel oleo poterit haberi triticum; at vero qui abstulit famam circa castitatem non tenetur commendare circa doctrinam, quia haec fama non sufficit ad compensandam famam circa castitatem.

Quaeritur in presenti: an qui sine peccato aliquem infamavit, qui vel credebat verum et publicum esse vel alia ratione, tenetur tamen ex iustitia ad restitutionem quando aduertit errorem. de hoc dubio dicimus satis sup. 4. sect. 3. dubio 6.

SECTIO III

Aliquot dubia circa restitutionem bonorum fortuna?

Perstringamus saltem hoc brevi tempore, quod restat, aliqua potissima dubia quae magis videntur obnoxia restitutioni disputationi. Primum est utrum tenetur restituere qui accipit rem, quam si petisset impetrasset a Domino, scilicet tamen Domino displicere quod accipitur sine eius licentia. Communissima sententia est non

non esse furtum grave, quando aliquis rem non petitam, 140.
quam si petisset Dominus dedisset. ita D. Antoninus, Rosella,
Angelus, Sibueder, Fabiana, Aragonius, quos adfert Sa,
chez lib. 2. de regularibus cap. 19. num. 13. Illi vero hoc
extendunt ad eum casum quando Dominus displicet modus
ille accipiendi sine licentia dum tamen non significat subtrahen-
tia. ita Castanus, Armilla, Navarrus, Mendoza, Trebellg,
la, Tedema, Emanuel quos affert et sequitur idem Sa,
chez ibi, quibus accedit Estius cap. 12. dub. 8. num. 28.
et q. 9. et cap. 91. dub. 9. in fine, quam tamen doctrinam limi-
tas ut non habeat locum quando Dominus non concederet rem
ad illum usum, ut si Dominus concederet quidem libenter ad
concedendum, tu autem accipias ad vendendum, pro quo
Dominus etiam rogatus non concederet.

Contra hanc sententiam est etiam cois difficultas
quam ut Suarez tom. 3. De Religione lib. 8.
de State Religioso cap. 11. et Sanchez loco cit. quia scilicet
licentia interpretativa solum secundum statum condi-
tionalem quatenus daretur si peteretur non sufficit ad
valorem aliorum actuum v. g. ad audiendum confes-
siones vel ad assistendum matrimonio, licentia enim con-
ditionalis non est licentia sed si peteretur, & non suffi-
cit ad accipiendas et alienandas res alienas alteri eo iure.

Quod omnibus alijs solutionibus negando conseq-
rationem eius dixerimus dedimus in Tractatu de ac-
tibus humanis disp. 1. tit. 5. agentes de voluntate
interpretativa quia nempe ad sacramenta et eorum
valorem, ad iurisdictionem requiritur voluntas positiva
antecegens, quae causet illos effectus, at vero ad execu-
tandam malitiam furti non requiritur voluntas posi-
tiva Domini, sed solum quod non sit positiva inuitus, hoc
autem tollitur quoties Dominus sit dispositus etiam me
ut si ego peterem rem daret mihi, nam enim non habet
repugnanciam seu voluntatem absolutam quae velit me
non usurpare illius librum.

Proes. licet illa voluntas interpretativa
sufficiat ad hoc ut Dominus non sit inuitus, et per conse-
quens ad hoc ut mera usurpatio non sit furtum, eo quod
non sit contractatio iurata Domino, non tamen videtur suffi-
cere ad hoc ut ego valide vendam vel donem rem illam alteri,

ad

ad transferendum enim dominium requiritur voluntas
Dni & Dno incisi non possum valde transferre domi-
nium rei, sed ad summum ex consensu interpretativo, non
erit factum usus illius rei.

Quod valere, etiam illam voluntatem inter-
pretativam ad rem valde distrahendam sicut ad consumi-
endam, ex consensu enim interpretativo applicis illam mihi
ac si esset in nullius bonis, cum non inveniam voluntatem
alicuius Dni impediens, ac proinde iam verum est in ea.
unde infero si Religiosus ex praesumpta voluntate alicui
saecularis accipiat aliquid ex bonis illius non potest postea
hunc Religiosum mutata voluntate illam rem reddere
priori Dno sine licentia Praelati, quia iam per illam
licitam applicacionem fuit acquisita monasterio, et per
consequens non potest illam relinquere sine voluntate Praelati.
restat tamen maior difficultas contra eandem eodem doctri-
nam ex ipso exemplo Religiosi, videtur enim sequi Religi-
osum non peccare graviter contra paupertatem accipien-
do simuliter vel dando aliqua sine huiusmodi licentia
Praelati, videtur enim concedere sequelam Navarra, Men-
doza, Trebellus, Emaquel apud Suarez supra, videtur etiam
facere Emisset Suarez ubi supra. hoc tamen indiget
Dni fallor, magna limitate et explicato, alioquin facile
evertetur tota Religiosorum disciplina et paupertatis obser-
vatio, si enim Religiosus potest non petita licentia dare vel
accipere ea omnia ad quae Superior rogatus licentiam conce-
dit, ~~etiam~~ ^{etiam} requiretur petita licentia ad aliquid dandum vel
accipiendum, imo si eam doctrinam semel admittas poteris
gradatim ascendere ad praesumedam licentiam Superioris
Praelati, ita ut si non credas Priorem vel Praelatum imme-
diatate concessuram licentiam praesumas Provincialem
concessuram si peteretur, vel saltem Generalem, ac denique
Sapientiam Pontificem, atque ita de licentia praescripta Papa
potest ea non petita disponere ad libitum de ortus, quae
quidem abrogata sunt et Religiosorum statum funditus
evertunt. Ita ergo eorum sententia debet cum grano
salis illigi, potest enim Dominus dupliciter esse in vitis circa
modum. Primo quando illi displicet talis modus ut rase
illius sub etiam circa substantiam hie et nunc, atque adeo
licet rogatus daret rem, non vult tamen quod accipiat sine
eius

141.
eius licentia, imo vult obligare quantum e ex se accipi, 141.
entem ad restituendum. Secundo potest ita dupliciter modis,
vt non in Deo sit ois inuitus hic et nunc circa substantiam,
hoc e, non ideo no vult vti iure suo aduersus accipi,
entem, et in hoc secundo sensu intelligi debet illa cois
sententia non veto in primo. Ipsi enim Authores
fatentur, vt vidimus, non habere locum illam doctri-
nam quando Dominus non daret rogatus rem ad talem
vsum suo ad alium: qua limitatio fundatur in hoc, quod
tunc Dominus ita e inuitus circa finem, vt ratio illius sit
etiam inuitus circa substantiam hic et nunc. Et quando
dicunt sufficere Dominum non ee inuitum circa substantiam,
ita debet intelligi de Domino, cui ita dupliciter modis vt fa-
ratio illius dupliciter notat vti tota iure suo neg abli-
gare ad restitutionem; quia ergo in Religionibus vbi
paupertas stricte obseruatur Praelati sunt ita inuiti
circa modum vti rebus sine licentia vt ois velint vti
iure suo, et obligare ad hoc vt inuiti non vtantur rebus
sine licentia. Hinc e non sufficere subito ad excusam,
dum graue peccatum contra paupertatem scire quod Pra-
latus rogatus daret ois licentiam, vbi in contrarium Prae-
latis non ita dupliciter illum modum vt ratio eius velint
etiam se inuiti, circa substantiam sed solum circa modum,
ibi potest habere locum cois sententia. et ita videtur limi-
tare illam Sanchez vbi supra num. 10. dicens debere Dominum
non ee notabiliter inuitum circa modum, nam si non solum
aliquantulum, sed ois sit inuitus circa modum, tunc acci-
piens rem non excusatur a furto, nec excuso ab hoc modo
explicandi diuertire Suarez lypo citato.

Secundum dubium it ee de bonis qua de-
bentur Dominus incertis an et quibus debeant restitui, ser-
mo autem e de Dominus proprie incertis, nam quando constat
deberi maiori parti alieius communitatis Dominus non e
ois incertus, debet enim restitui in utilitatem illius com-
munitatis, suggerimus enim debere iudicio prudenti fieri
sufficiens inquisitionem Domini, si autem ea facta expen-
duntur in pios vsus iuxta consilium Praelati vel Confessoris
postea apparens certo Domino non tenetur ad iterum restitu-
endum. Difficultas tota e quando post inquisitionem
non inuenio Dominum, certum tamen e deberi huc ex delicto
sine

sive ex contractu. an et cui debeat redditus. consentiant
oēs ea quæ ex iniusta acceptione debentur, reddenda esse
pauperibus si non iniuriatur Dñus rex, hæredes, ita enim
definitur ab Alexandro Papa in cap. cum dudum de vris,
et habetur in cap. nemo qui rapit, §. q. s. s. ubi S.
nemo, inquit, qui rapit, moriens, si habet vnde reddat, sal-
vatur, si eos quorum fuit iniuriare non poterit Ecclesia
vel pauperibus tribuat. de ijs vero rebus quæ oriuntur ex
contractu Navarra cap. q. dicit sic licite retineri, quasi quæ
sint in nullius bonis, quam sententiam dicit Lessius ubi
supra non esse improbabilem et Malderus eam probabilem, ubi
ita cum coram dicit ea etiam bona deberi pauperibus. ita
S. Thomas 2^æ 2^æ q. 62. art. 5. et alij. an vero hæc obligatio
sit ex iure naturali vel solum ex iure positivo non satis
convenit. mihi magis placet oriri ex iure naturali, hæc
hæc est ratio fore omnium sententia, ut fatetur ipse, Lessius
ubi supra, et constat ex S. Thoma et alijs, quodam fert Vas-
quez. P^o primo ex iuribus creatis, Alexander enim
dicto cap. cum dudum expresse docet usurariam debere
omnino & restituere pauperibus, et rationem reddit, quia
alioquin non potest dimitti peccatum nisi restituatur ablat-
tum, non ergo statuitur illa restitutio tanquam poena,
sed declaratur necessitas ex precepto naturali restitutionis,
similiter in dicto cap. nemo S. non condit ius sed
respondet quid debeat fieri ex obligatione natura.

Secundo p^o: quia hæc textus Alexandri lo-
quatur de usurario, et per similitudinem potest extendi ad
loem iniustam usurpationem, nullus tñ iniuriatur tractus in-
ducens huiusmodi preceptum alijs qui ex contractu vel alijs
sine peccato habuerunt rem alienam, et tñ fere oēs fatentur
hæc etiam debere reddi pauperibus & hæc obligatio oritur
ex iure naturali, præterea res illa adhuc manet sub domi-
nio antiqui Dñi & debitor debet disponere de illis iuxta
voluntatem saltem præsumptam Dñi, quæ rationabiliter hæc
est ut si ei tradi non possit saltem expendatur utriusque in eius
obsequium meliori modo quo fieri possit, qualis est in usus
p^o utiles sibi et ipsi Dño.

Obijcies primo: si creditor est mortuus in pec-
cato cui iam elemosina non proderent, non potest præsumi
talis voluntas Dñi. R^o attendi debere ad voluntatem
quam

quam habuit formaliter vel virtualiter tempore mortis
 quasi testamentum ignis, oes autem censentur tunc velle
 ut huiusmodi bona expendantur in publicam utilitatem
 meliori modo, et circa debita quidem ex delicto, ut furto,
 et rapina certum e, nemo enim vult ea retineri a fure,
 ne dicitur praesertim occatio noxia furtis. De alijs vero debi-
 tis ex contractu praesumitur etiam prudentissime de func-
 tum voluisse ea sic expendi in utilitatem vel suam vel publi-
 cam, iuxta hanc intentionem igitur expendi debent, sicuti
 si aliquis gravaretur suum heredem ad dandas elemosinas
 teneretur publica heredi dare illas quamvis donaret illi de
 damnate testatoris, debet enim disponere de rebus defuncti
 iuxta ultimam ipsius voluntatem et non iuxta eam quam
 nunc habet, quia tunc erat Dominus et poterat disponere, nunc
 autem nec est Dominus nec potest ulterius de illis bonis dispo-
 nere.

Obicies 2do: quia si debeantur iure naa pau-
 peribus & non possit dari alijs & inique praescribitur
 aliquibus legibus quod consanguinei usq ad 10 gradum
 succedant decedentibus ab intestato. Res eas leges
 esse vane racionales, quia a frequenter contingentibus pro-
 sumit legislator defuncti voluntatem fuisse quod sua bona
 darentur potius suis consanguineis quam extraneis, neq pra-
 cipitur inique ut defuerentibus consanguineis succedat
 Fiscus, hoc enim ordinatur ad bonum coe et publicum,
 quod etiam praesumitur voluisse defunctus post bonum
 consanguineorum, quando vero Princeps suis legibus ap-
 plicat huiusmodi bona aliquibus privatis Magnatibus
 ea applicat ad bonum etiam publicum spectat, ut pote
 retributio obsequiorum et factuorum in utilitatem Regnab.
 aut ob alias iustas causas, vel leges illa iustae non sunt,
 quod non est progumendum.

Primo infero primo hanc applicacionem et dis-
 tribucionem licet regulariter fieri debeat per Praetarium
 vel Confessarium, hoc tñ fieri per ipsum debitorem.

Infero 2do debitorem si et ipse pauper sit
 hoc sibi per modum elemosina applicari in parte vel in
 toto illa bona, licet hoc non sit faciendum sine consilio,
 Confessarij propter magnum periculum fraudis, cessante tñ
 omni periculo non videtur illicitum, et hoc etiam si ea
 bona

bona deberentur ex iniusta acceptione.

Infero 3tio noie pauperum intelligi hui etiam alia opera pia, imo et illos etiam, qui hec non cogantur mendicare, attenda tñ ipsorum qualitate notabiliter egent, nec possunt nisi egre se in decenti statu sustinere.

Infero 4to si debitor quia pauper erat facta, inquisitione supplicavit sibi ea bona, et postea compareat Dñus teneri ea restituere. Dño si adhuc extant, vel eis non extantibus pretium in quantum factus e ditior, imo etiam si alijs pauperibus essent data, ipsi tenerentur bona si extantia vel pretium quatenus ditiores facti sunt reddere Dño.

Infero 5to quomodo hueret vti compositiones quam Papa vel eius Legati solent concedere super hu, iusmodi bonis pro aliqua minori quantitate, applicanda ad certum usum; v.g. per Bullam (ruciata fit) compositio super quatuordecim vel quindecim scutis pro duobus Salus applicandis ad bellum contra infideles, utrum enim est quod ex rationabili caa fieri possit a Pontifice ea compo, sitio, an vero de facto detur caa ratabilis ad tantam condonationem pro tam exigua quantitate, e questio facti: et in dubiis presumendum e pro Pontifice qui e supremus dispensator in ordine ad finem spiritualem, ac proinde pot iudicare expedire ad bonum iure in his circumstantijs quod pro minori quantitate, condonetur maior, attenda videlicet horum fragilitate, et difficultate, restituendi et attenda necessitate alicuius op operis, quod si Dñi, post Pontifex illud alia via compensare dando illis de thesauro Ecclesie per indulgentias plus quam hac via amittunt.

Adverte tñ hanc compositionem non conferre pro foro externo, neq etiam comparente postea vero Dño, sed solum in foro conscientie, et tunc debita vere sunt hoc e, incertis Dñis, non tñ teneretur restituere debitor illam summam quam dedit pro compensatione compositione faciendā, quia illam bona fide, expendit in utilitatem Dni.

Infero ultimo, quid dicendum sit de rebus in, ventis quarum Dñus ignoretur etiam facta diligenti inquisitione, nam ex dictis habetur hac bona non pōt retineri ab inventore propter presumptam volun, tatem

fatem Dnorum, sed applicanda ee vel pauperibus vel ad
 prios usus. Aligui tñ censent eadem rite licite retineri.
 Ita Sotus, Nauarra, et alij quorum sententiam probabilem
 censet Lessius ubi supra dub. 7. Vasquez de restitutione
 cap. 5. Materus tract. 4. cap. 4. dub. 3. qui alios adfert
 conis tñ sentia id negat cum S. Thoma in gras. q. 62. art.
 5. ad 3. nec possumus negare in praxi probabilitatem con-
 traria opinionis. de thesauris autem e ratio peculiaris,
 de qua Vasquez loco cit. dub. 2. num. 22.

Queres: quando debitor dat debita pauze-
 ribus, quomodo illa elemosina prosunt creditori defuncto,
 non enim prosunt vt meritum, cum non sit in statu me-
 vendi; non etiam videtur prodesse per modum suffragij
 satisfactionis, quia defunctus non habuit voluntatem
 illius elemosina, et licet habuisset, tunc quidem satis-
 fecisset non vero nunc, quia iam non est in statu satis-
 faciendi, vt dixi in Tractatu de Poenitentia sect. 2.

Dub. 9. Deniq non prosunt per modum suffragij, quia
 sic tenetur debitor ee in statu græe dum dat eleemo-
 sinam; Deo existimo tutiorem et vtiliorem modum
 restituendi ee, si expendantur illa bona in Sacrificijs,
 pro anima defuncti, deinde si fiant elemosina ab ali-
 quo qui probabiliter credatur ee in græa, quamuis non
 videatur ee talis obligatio, neg enim hares tenetur re-
 ponere in statu græe, vt faciat elemosinas tibi impo-
 sitas a testatore.

Tertium dubium principale esse potest:
 Vtrum qui furando minima la singulis acquirit
 magnam quantitatem peccet mortaliter et beneatur
 sub mortali restituere. Exemplum e illius qui ven-
 dit vinum et singulos fraudauit in obulo, ex his tñ ac-
 quirit duo scuta; Negant aligui ee peccatum graue,
 etiam si fiat ex animo acquirendi magnam quantita-
 tem, sed reijciuntur eõuiter ab alijs omnibz. vide-
 atur Molina dicto tom. 3. disp. 689. Lessius, et San-
 chez. et merito, videtur enim ex eo sequi eum qui ab
 aceruo tribui totius ciuitatis furaretur magnam quan-
 titatem non peccare grauiter, quia singulis ciuibz
 parum nocet; deinde cum qui tunc titulo exigeret
 tributum vel gabellam minimam ab omnibz transeun-
 tibus

tibus aliquem pontem non peccaturum, grauiter,
quia singulos leuissime taderet, quia oia absurdissima
sunt, vnde apud oes pessime audit qui talia facit et
in S. Scriptura damnantur, dicitur e. Proverb. 11.
Dolera dolera abominatio est apud Deum et Deuteronom.
25. non habetis in sacco diuersa pondera manus et minus etc
abominatur enim Deus eum qui facit hoc. Ratio a
priori videtur ee quia in eo casu creditores sunt notabi,
liter iniuti, adhuc enim non requiritur singulos fuisse
grauiter laesos formaliter, satis est fuisse laesos grauiter
quasi radicaliter, hoc e, in ea re, quae nisi grauiter pro-
hibeatur maximum sequitur inconueniens contra bonam
publicam et indemnitatem singulorum ciuium, si enim
liceret unicuique ditescere, praedando mensuras, falsifi-
cando stateras et alia, quae est factus Republica, quae
securitas, qui mores, sicut ergo grauiter prohibetur
pollutio procurata, quia licet ex vna aut altera non se-
quatur graue damnum contra prolem, sequeretur tamen max-
imum si non prohiberetur ois pollutio, sic licet in hoc
casu non taderet grauitur aliquis ciuis, taderetur tamen
grauiissime, si haec iniuria non prohibeatur grauitur, atq;
ideo singuli sunt grauitur iniuti.

Hinc infero primo diuersam ee rationem si ali-
quis a diuersis pluribus minuta accipiat non ex animo aut
conuulio congregandi magnam aliquam summam, sed casu,
tunc enim non ita ruit singuli iniuti grauitur, nam ex
illo modo accipiendi non ita facile sequuntur incon-
uenientia, et licet hoc etiam peruenire possit ad obli-
gationem grauem restituendi, facilius tamen hoc excusatur
a culpa graui, quando per magna interualla et in diuer-
sis negotiis accipiunt illa modica, non enim ita facile
punientur, quare attente considerandum e, an Dm sint
grauitur vel leuiter iniuti circa retentionem sic accep-
torum.

Infero 2do maiorem etiam quantitatem re-
quiri ad hoc ut furta modica facta casu eidem persona
perueniant ad graue peccatum, quasi fiant ex animo
et consilio, maiorem item quando fiant per longa quam
per breuia interualla, tantum e. temporis et intercedere
inter illa, ut non sumantur moraliter in ordine ad reddend-
dum

dum Quam graviter inuitum.

144.

Infero 3tio eum qui sub peccato graui te-
netur iam restituere ea que per alia furta inuicem abdu-
lit, satisfacere huic graui obligati restituendo eam quan-
tatem qua dempta non manet materia sufficiens ad mor-
tales; v. g. aliquis abstulerat duodecim, que requirebantur
ut obligent ad restitutionem sub mortali, si restituit qua-
tuor non peccat mortaliter si retinendo illa octo, que se-
solis non sufficiunt ad quantitatem vel obligationem gra-
uem, quia cum tota malitia ^{hac} consistat consistat in reten-
tione illius notabilis quantitatis ex duodecim postea demp-
tis quatuor non retinentur iam duodecim, et per conse-
quens non manet retentio mortalis ex obiecto, ita docet
Navarra lib. 3. cap. 1. num. 60. cuius sententia licet
ab alijs impugnatur, videtur tñ habere rationem satis pro-
babilem, et eam sequitur etiam Granada in prima Doct.
in materia de Peccatis tract. 2. disp. 2. num. 51. ubi
addit ulterius non peccare mortaliter illum qui postquam
acceperat et consumperat aliqua furto accepta, furatur
alio quod cum illis prioribus complet quantitatem nota-
bilem, si tñ tunc quando illud ultimum accipit non habeat
vnde soluat priora, et abunde habet animum illos priora
soluendi, quia tunc non peccat ratione retentionis priorum,
neg etiam ratione huius ultimi furti quod secundum se
leue est; quod tñ ultimum videtur difficile, quia per illud
ultimum furum tacit notabiliter proximam, vnde videtur
quod habeat etiam obligationem restituendi, quia nascitur ex
retentione iniusta seu latigne iniusta conservatur, qua
tolletur si restituat illud ultimum quod abstulit.

Quarto dubitari potest de impediente iniusti
aliquem a consecutione alienius boni, an et quomodo
teneatur ad restitutionem. de hoc tamen diximas supra
disp. 3. sect. 9. Reliqua que ad hanc materiam Res-
tutionis spectant, cogimur finito iam anno ad obuios
Authores remittere. Sufficiat potissima pene-
ta tetigisse.

[Faint, mostly illegible handwritten text in a cursive script, likely Latin or German, covering the majority of the page.]

[Faint handwritten text on the right margin, partially overlapping the main text.]

[Faint handwritten text on the right margin, partially overlapping the main text.]